

EVALUATIE PILOT IMPULS FILMEDUCATIE

LEREN VAN DE PILOT EN HET METEN VAN IMPACT

AUTEURS

DATUM

FOTO VOORBLAD

Maartje Gielen, Suzanne Kluft, Dionne Faber en Nienke Bilo

7 mei 2020

Jakob Owens

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Onderzoeksaanpak	4
2.1	Deskresearch	4
2.2	Interviews	4
2.3	Whole system in the room sessie	5
2.4	Toolbox voor het meten van impact	5
3	De impuls: Landelijk Netwerk en regionale hubs voor filmeducatie	6
3.1	Doelstelling en totstandkoming van de pilot Impuls filmeducatie	6
3.1.1	<i>Doelstelling van de pilot</i>	6
3.1.2	<i>Gevolgde werkwijze voor de subsidieregeling: aanvragen van de hubs</i>	6
3.2	Theory of Change	7
3.3	Samenwerking en samenhang binnen de pilot	7
3.3.1	<i>Samenwerking tussen de hubs en het LNF</i>	7
3.3.2	<i>Aansluiting op het bestaande netwerk in de regio</i>	8
3.4	Doelstellingen en resultaten van het LNF en de hubs in 2019	8
3.4.1	<i>Versterking van het Landelijke Netwerk Filmeducatie</i>	9
3.4.2	<i>Onderzoek naar vraag en aanbod</i>	10
3.4.3	<i>Deskundigheidsbevordering van docenten</i>	10
3.4.4	<i>Ontwikkelen van programma's</i>	10
3.4.5	<i>Opstarten van samenwerkingen met aanbieders</i>	11
3.4.6	<i>Verhouding activiteiten Impuls tot de begroting</i>	11
4	Geleerde lessen	14
4.1	Lessen over het werkproces van de subsidieregeling	14
4.2	Lessen aangaande de samenwerking	14
4.3	Lessen uit de uitvoering en aan de hand van de resultaten	14
4.4	Vervolg van de pilot	15
A.	Onderzoeksvragen	16
B.	Volledige Theory of Change	18

---

1 Inleiding

In haar brief van 2 juli 2018 kondigde minister Van Engelshoven aan te willen onderzoeken hoe aan filmeducatie op regionaal niveau een impuls gegeven kon worden. Filmeducatie is erop gericht kinderen en jongeren filmwijs en beeldgeletterd te maken. Het gaat niet zozeer om films in hun standaard vorm, maar om bewegend beeld en geluid in brede zin. Doel van filmeducatie is kinderen en jongeren kritisch te leren kijken en denken over wat er wordt getoond en wat juist niet, dit in de juiste context te plaatsen en filmtechnieken te herkennen. Dit gaat door te kijken (receptie), duiden (reflectie) en zelf ook te creëren (productie).

De minister wilde de regionale infrastructuur in het bijzonder een impuls geven, in aansluiting op bestaande landelijke initiatieven, omdat deze infrastructuur nu beperkt zou zijn. De Raad voor Cultuur stelde eveneens dat er weinig overeenstemming is in het lokale of regionale aanbod van filmeducatie in haar advies over de audiovisuele sector van februari 2018. Er zou veel versnippering zijn in het aanbod en de samenwerking en afstemming op dit gebied zou dan ook verbeterd kunnen worden. Opvolging gevende aan het advies van de Raad, heeft de minister in 2019 € 0,9 miljoen geïnvesteerd in een pilot om de regionale en de landelijke infrastructuur voor filmeducatie te versterken. Achterliggende aanleiding voor de pilot was initiatief van Lux en Filmhuis Den Haag, die met het idee kwamen voor het opzetten van regionale filmeducatiehubs, evenals initiatief van het Eye voor de versterking van het landelijke netwerk voor filmeducatie.

De pilot Impuls filmeducatie is vervolgens tweeledig opgezet. Ten eerste is er, via een subsidieregeling uitgevoerd door het Nederlands Filmfonds, geïnvesteerd in de twee regionale filmeducatiehubs. Dit zijn Beeldung (opgezet door het Filmhuis Den Haag) en de Filmhub Gelderland (opgezet door Filmhuis Lux) geworden. Van de hubs wordt verwacht dat zij een coördinerende rol vervullen in de regio en zodoende vraag en aanbod met elkaar verbinden. Daarnaast heeft de minister geïnvesteerd in het Landelijk Netwerk Filmeducatie (LNF), dat gecoördineerd wordt door het Eye Filmmuseum. Het is de bedoeling dat het Eye zo het landelijke netwerk kan versterken en filmeducatie kan bevorderen op landelijk niveau. Eye Filmmuseum is naast een museum en archief ook een ondersteunende instelling met als taak (naast de coördinatie van het LNF) de Nederlandse film en filmcultuur internationaal te promoten. Vanaf 2020 komen er structureel meer middelen beschikbaar voor filmeducatie, zowel voor meer regiohubs als voor het landelijke netwerk. Dit komt neer op een bedrag van € 2,9 miljoen per jaar.

De pilot Impuls filmeducatie is in het voorjaar van 2019 van start gegaan. Met het oog op de landelijke uitrol van de filmeducatiehubs en het verder ontwikkelen van het LNF, heeft het ministerie van OCW Significant APE gevraagd onderzoek te doen naar het verloop van de pilot Impuls filmeducatie in 2019. Het onderzoek kent twee kanten. Enerzijds is het een evaluatie van de pilot en de resultaten tot nu toe, waaruit belangrijke lessen opgehaald kunnen worden voor het vervolg van de subsidieregeling voor de hubs en subsidie voor het LNF. Anderzijds is het onderzoek gericht op het bieden van handvatten voor het meten van de impact van de subsidieregeling in de toekomst.

Het rapport is als volgt opgebouwd. In hoofdstuk 2 beschrijven we de gevolgde onderzoeksactiviteiten waarop de resultaten van het onderzoek gebaseerd zijn. In hoofdstuk 3 bespreken we het verloop van de pilot tot nu toe, waaronder de doelstellingen, het verloop van de samenwerking en de tot nu toe ondernomen activiteiten. In hoofdstuk 4 bespreken we de daaruit volgende *lessons learned*. Aanvullend op deze rapportage hebben wij ook een toolbox voor het meten van de impact van de subsidieregeling opgesteld (zie hiervoor ook 2.4).

---

2 Onderzoeksaanpak

Voor de uitvoering van het onderzoek hebben we verschillende onderzoeksmethoden gebruikt. We hebben deskresearch, interviews en een *whole system in the room* sessie uitgevoerd en daarnaast een Theory of Change (ToC) opgesteld. Alle onderzoeksactiviteiten dienden zowel de evaluatie van de pilot tot nu toe, als het doen van aanbevelingen over het meten van impact in de toekomst. In het opstellen van het plan van aanpak hebben wij ook de onderzoeksvragen die we met het onderzoek beogen te beantwoorden uitgeschreven. Deze zijn terug te vinden in bijlage A. Deze hebben betrekking op het verloop van de pilot in termen van het werkproces, de samenwerking en de resultaten. Belangrijk onderdeel van de resultaten zijn de *lessons learned* van de pilot.

Voor het meten van impact in de toekomst hebben wij de volgende onderzoeksvragen aangehouden:

- a. Wat zijn de relevante (kwalitatieve) evaluatiecriteria voor de subsidieregeling voor filmeducatie, zowel voor het landelijke netwerk als voor de regiohubs?
- b. Wat zijn de relevante (kwantitatieve) indicatoren om impact mee te meten?
- c. Zijn de benodigde data beschikbaar om deze indicatoren van waarde te voorzien?
- d. Zo nee, wat moet er aanvullend worden bijgehouden om de impact te meten?

2.1 Deskresearch

De deskresearch had tot doel belangrijke achtergrondinformatie bij de pilot te achterhalen en inzicht te krijgen in de plannen opgesteld door de hubs en het LNF, evenals de activiteiten die zij in 2019 hebben ondernomen. Daarnaast is ook gepoogd met deskresearch zicht te krijgen op mogelijke data die reeds beschikbaar is om de impact van de regeling mee te meten. We hebben dan ook de volgende documenten bestudeerd in de deskresearch:

- a. Advies van de Raad voor Cultuur, relevante kamerstukken en beleidsstukken van het ministerie van OCW;
- b. Websites van de filmhubs en het LNF, van de lokale samenwerkingspartners, op activiteiten en aanbod;
- c. Documentatie van de betrokken partijen (LNF, Nederlands Filmfonds, Filmhub Gelderland, Beeldung): subsidieaanvragen en bijbehorende plannen, beleidsstukken en documenten over uitgevoerde activiteiten, een logboek;
- d. (Online) beschikbare en bruikbare kwantitatieve gegevens, bijvoorbeeld uit andere onderzoeken zoals de Monitor cultuureducatie.

2.2 Interviews

Een belangrijk onderdeel van het onderzoek zijn de interviews met de betrokken partijen en de eerste lokale samenwerkingspartners van de regiohubs. De partijen waar eerst mee gesproken is zijn:

- a. Het Nederlands Filmfonds;
- b. LNF;
- c. Beeldung;
- d. Filmhub Gelderland.

Doel van de deze gesprekken was inzicht verkrijgen in de doelstelling van de pilot en om de ToC en het evaluatiekader voor de pilot in 2019 te finaliseren, maar ook om de blik van deze partijen op de resultaten op te halen. De gesprekken met het Eye en de twee filmhubs dienden met name ter beantwoording van de onderzoeksvragen over het werkproces en de samenwerking (zie voor de uitwerking van deze onderzoeksvragen bijlage A). Met hen zijn ook de behaalde resultaten besproken, alsook de algehele tevredenheid over het verloop van de pilot.

Daarnaast zijn interviews gehouden met enkele samenwerkingspartners van de hubs. Dit waren twee cultuurbemiddelaars, een school, een filmfestival en een lerarenopleiding. Deze interviews hadden tot doel meer inzicht te verkrijgen in de rol van de hubs in de regio, de meerwaarde hiervan en hoe de hub het best vraag en aanbod kan verbinden. Ook is er met deze partners gesproken over de vraag van scholen naar filmeducatie aanbod en hoe hier het beste aan voldaan kan worden.

2.3 Whole system in the room sessie

Om de resultaten van de eerste onderzoeksactiviteiten te toetsen hebben we deze teruggelegd aan de betrokken partijen van de pilot in een *whole system in the room* sessie. Dit houdt in dat alle betrokkenen in een 'systeem' of in dit geval uit de pilot, bijeengebracht worden in een bijeenkomst. Op deze manier verzamelen we op een transparante wijze de input vanuit alle relevante perspectieven en zien we geen zaken over het hoofd. Onze ervaring is bovendien dat het risico op 'overdrijving' (negatief of positief) met de *whole system in the room* kleiner is, doordat alle betrokkenen in een ruimte aanwezig zijn. De sessie werd gehouden met het ministerie van OCW, het Nederlands Filmfonds, het LNF en de twee filmhubs.

Het doel van de sessie was enerzijds gezamenlijk reflecteren op de resultaten van de pilot in 2019 en het terugleggen van belangrijke *lessons learned*. Anderzijds diende de sessie om de manieren van het meten van impact door te nemen. Door de conceptversie van de toolbox voor het meten van impact samen met de verschillende betrokken partijen door te nemen, kan er meteen vanuit de verschillende perspectieven gereageerd worden. Ook mogelijke aanbevelingen of voorstellen kunnen meteen getoetst worden op haalbaarheid en wenselijkheid.

2.4 Toolbox voor het meten van impact

Onderdeel van de opdracht, gegeven door het ministerie van OCW, is ook het opstellen van een toolbox voor het meten van de impact van de Impuls filmeducatie in de toekomst. Op basis van de deskresearch en interviews hebben we een concept opgesteld van een toolbox voor het meten van de impact van de regeling. Deze omvat een aantal handreikingen gericht op het LNF, de regiohubs en het ministerie van OCW, waarmee tezamen uiteindelijk een benadering kan worden gemaakt van de impact die de regeling heeft gehad. De concepttoolbox is in de *whole system in the room* sessie voorgelegd en op basis van de input daaruit aangepast. De toolbox kan worden gezien als een aanvullend document op dit evaluatierapport.

---

3 De impuls: Landelijk Netwerk en regionale hubs voor filmeducatie

In dit hoofdstuk bespreken we het eerste pilotjaar van de Impuls Filmeducatie. We starten bij de totstandkoming van de pilot, de doelstellingen die daarbij geformuleerd zijn door OCW en de daaruit volgende Theory of Change. Daarna reflecteren we op het verloop van de samenwerking binnen de pilot, zowel tussen het LNF en de hubs, als tussen de hubs en hun regionale partners. Tot slot relateren we de doelen geformuleerd door het LNF en de hubs aan de bereikte resultaten in 2019.

3.1 Doelstelling en totstandkoming van de pilot Impuls filmeducatie

De oprichting van de twee filmeducatiehubs komt voort uit de oprichters van de hubs zelf (Lux en Filmhuis Den Haag). Gezamenlijk met het Eye is gelobbyd voor landelijke en regionale versterking van filmeducatie. De uitvoering van de subsidieregeling voor de regiohubs is door het ministerie van OCW belegd bij het Nederlands Filmfonds. De gelijktijdige subsidie voor het Eye als coördinator van het LNF is direct door het ministerie aan het Eye Filmmuseum verstrekt. Hoewel het project een lange aanlooptijd heeft gekend, is de pilot voor de hubs in mei van 2019 van start gegaan. Het LNF kon in februari 2019 van start. De doorlooptijd van de pilot beslaat dan ook niet het volledige jaar 2019.

3.1.1 Doelstelling van de pilot

In de kamerbrief van minister Van Engelshoven stelt zij dat ze met de subsidie de regionale infrastructuur voor filmeducatie wil versterken. De subsidie voor het Eye heeft enerzijds tot doel dat het LNF kan uitbreiden met meer en verschillende partners, en anderzijds om filmprofessionals en docenten betere handvatten te bieden in het gebruik van filmeducatie. De subsidie voor de hubs is bedoeld zodat zij een coördinerende rol aan kunnen nemen in de regio, met aanbod dat is afgestemd op de vraag van scholen. Het Filmfonds omschrijft de rol van de hubs eveneens als het vervullen van een coördinerende rol en het samenbrengen van vraag en aanbod op het gebied van film- en beeldeducatie in een afgebakende regio.¹ Het LNF en de twee filmeducatiehubs hebben deze algemene doelstellingen verder uitgewerkt. Hier gaan wij in paragraaf 3.2 verder op in.

3.1.2 Gevolgde werkwijze voor de subsidieregeling: aanvragen van de hubs

Het opzetten van de regeling en het kader voor de aanvragen voor de subsidie van de hubs, is in samenspraak met de twee initiatiefnemende partijen en het Eye gebeurd. De besluitvorming is uiteindelijk aan het Filmfonds. Na het indienen van de aanvragen vond het Filmfonds de aanvragen van de hubs nog niet voldoende overtuigend. Dit resulteerde erin dat er later aanvullende informatie over de plannen van de hubs is gevraagd. Het aanvraagproces en bijbehorende plannen, evenals latere updates, hebben de hubs als tijdrovend ervaren. Daarnaast hadden de hubs een voorkeur voor een eerdere start van de pilot. Vooral voor het benaderen van scholen is het nadelig als dit pas mogelijk is kort voor de zomervakantie.

Ook de planning van de aanvraagprocedure voor 2020 betekent dat de hubs op zijn vroegst medio maart uitsluitel hebben over de toekenning van de subsidie, waardoor de huidige hubs drie maanden zonder financiering moeten handhaven. De vorige subsidieperiode liep immers tot eind 2019. Met name omdat de beide filmhuizen werknemers in dienst hebben genomen voor de uitvoering van de hubs, zorgt dit voor onzekerheid en moeten zij bijvoorbeeld werken met meerdere begrotingen voor verschillende scenario's om dit risico op te vangen.

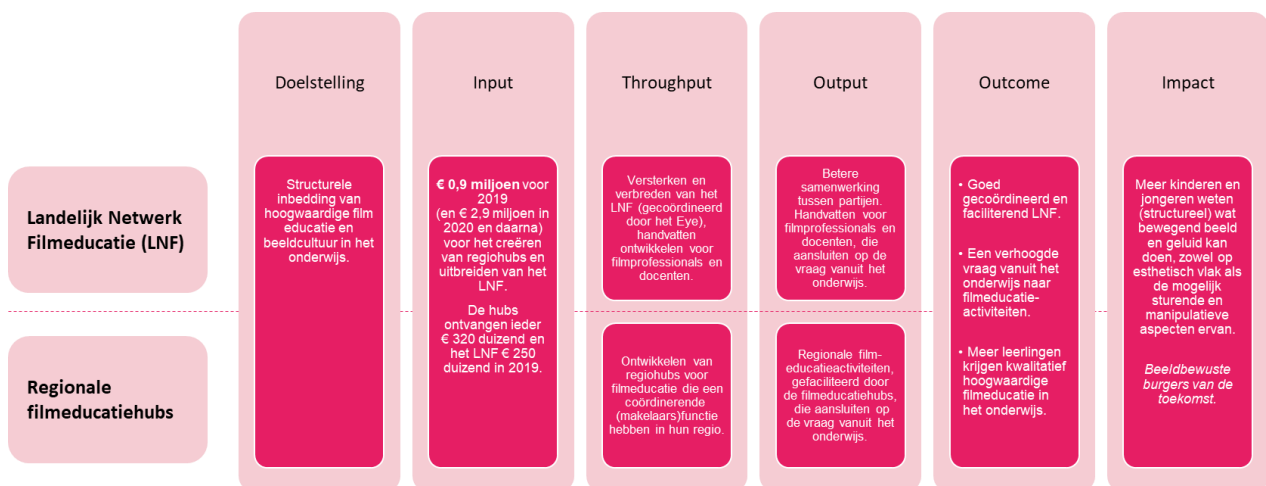
¹ Kamerstukken II 2018/19, 32 820, nr. 274.

3.2 Theory of Change

Om de doelstellingen en de output van de pilot gemakkelijk aan elkaar te relateren, maar ook ten behoeve van het meten van de impact van de impuls in de toekomst, hebben we een Theory of Change opgesteld voor de pilot Impuls filmeducatie. De Theory of Change biedt geen overzicht van alle initiatieven en landelijke spelers die werkzaam zijn op het terrein van filmeducatie, en die als zodanig ook bijdragen aan het bevorderen van filmeducatie in Nederland. De Theory of Change richt zich alleen op de subsidieregeling en actoren van de pilot Impuls filmeducatie. In de toolbox (eveneens onderdeel van de onderhavige opdracht) is een toelichting opgenomen over de context van filmeducatie en de ontwikkelingen daarin voorafgaand aan de impuls.

De Theory of Change biedt een overzicht van de input (de subsidiegelden) en de activiteiten die daarmee ondernomen worden (throughput) om de gewenste resultaten te bereiken (output). De output heeft een effect dat leidt tot een bepaalde outcome, die vervolgens een bepaalde impact bewerkstelligt.

De Theory of Change is gebaseerd op de doelstellingen geformuleerd voor de pilot vanuit het ministerie van OCW en het Filmfonds, maar ook op de doelstellingen geformuleerd door het LNF, de hubs zelf en de verschillende plannen voor de uitvoering van de pilot. Deze zijn uitgediept in de gevoerde gesprekken met de betrokken partijen. Hieronder geven we een beknopte versie van de Theory of Change. In bijlage B en in de toolbox is een uitgebreidere versie van de Theory of Change opgenomen, inclusief de indicatoren waarmee de outcome en impact gemeten kunnen worden.

Figuur 1. Theory of Change, versimpelde weergave

3.3 Samenwerking en samenhang binnen de pilot

Er zijn verschillende niveaus waarop samengewerkt wordt binnen de pilot. Samenwerking en samenhang hebben zowel betrekking op de regionale hubs en het landelijk netwerk, als op de hubs onderling, als tussen de hubs en het bestaande netwerk voor cultuureducatie in hun regio. Het LNF werkt daarnaast samen en stemt af met andere landelijke netwerken, zoals Netwerk Mediawijsheid, Beeld en Geluid of het Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA). In het kader van de procesevaluatie van de pilot leggen we hier echter de nadruk op de samenwerking van de partijen uit de pilot onderling en de samenwerking van de hubs met bestaande partijen in de regio bij het nieuw opzetten van de hubs.

3.3.1 Samenwerking tussen de hubs en het LNF

Een belangrijk vraagstuk voor de pilot is de mate van samenhang tussen de hubs en in hoeverre daarbij een coördinerende rol is weggelegd voor het LNF. In hoeverre worden de hubs geïnformeerd of geven zij individueel vorm

---

aan hun merk en werkzaamheden? En hoe verhoudt het landelijke netwerk zich tot de regionale hubs? Op wat voor momenten wisselen welke partijen welke informatie met elkaar uit?

In de pilot is een periodiek overleg ingericht met het LNF en de hubs, met het oog op hoe de onderlinge samenhang vorm te geven. Het feit dat er in 2020 nog ten minste vier hubs bijkomen, maakt dat besluitvorming over de mate van samenhang tussen de hubs grotendeels voorlopig is of nog uitgesteld moet worden. In de opstartfase van de pilot was verder een verschil in het tempo merkbaar waarin het LNF, dat ook al bestond, en de nieuwe hubs zich wilden ontwikkelen. Zo vonden de hubs het bijvoorbeeld van belang om meteen een duidelijk merk naar buiten te kunnen brengen, waarmee zij zich kunnen profileren als knooppunt in de regio en goed vindbaar zijn. Het LNF was meer behoudend met het oog op de komst van de extra hubs en het risico op het doen van dubbel werk, bijvoorbeeld op het gebied van branding.

Alle partijen zien echter wel het nut van herkenbare hubs in iedere regio, die een soortgelijke rol vervullen. Zo wordt er ook al verwezen naar de twee regionale hubs op de website van het LNF. Met de komst van de extra hubs biedt deze pagina dan een overzicht van de hub in iedere regio. De vraag blijft in hoeverre de hubs geüniformeerd zouden moeten worden. Omdat de hubs ook primair moeten inspelen op de vraag in hun eigen regio's, zal er een bepaalde mate van eigen invulling van de rol moeten blijven bestaan. De betrokken partijen zien vooral een rol voor het LNF om de samenhang tussen de hubs te coördineren en kaders te bieden. Bijvoorbeeld over hoe de resultaten (throughput, output en outcome) gemeten moeten worden en hoe er overzicht bewaard kan worden over welk aanbod al (door)ontwikkeld is.

3.3.2 Aansluiting op het bestaande netwerk in de regio

In de pilot, zowel in de aanvraag als in de plannen van de hubs zelf, ligt sterk de nadruk op het aansluiten op de bestaande infrastructuur en het netwerk in de regio. Het is niet de bedoeling dat de hubs werk verzetten in de regio dat door bestaande partijen al wordt gedaan. Beide hubs hebben dan ook de samenwerking gezocht met de provinciale cultuurcentra. Voor de provincie Gelderland is Cultuur Oost het netwerk- en expertisecentrum op het gebied van cultuur. In de provincie Zuid-Holland is Kunstgebouw de intermediair voor cultuuronderwijs. De hubs sluiten hiermee aan op de bestaande netwerken in het cultuuronderwijs van deze organisaties, wat ook zeer gewaardeerd wordt door de bij de samenwerking met de hubs betrokkenen.

In Zuid-Holland heeft de hub zich gepresenteerd in twee netwerkbijeenkomsten van Kunstgebouw. Er wordt daarnaast samengewerkt aan een pilot om film op te nemen in het Kijk | Kunst programma van Kunstgebouw. In dit programma, dat afgenomen wordt door scholen, is nu geen film opgenomen. De pilot is ook bedoeld om te onderzoeken of er behoefte en vraag naar film is.

De Filmhub Gelderland heeft via Cultuur Oost toegang tot het netwerk van Coördinatiepunten Cultuur Educatie (CCE). De filmhub is ook gepresenteerd aan bijeenkomsten van dit netwerk. Een CCE heeft ook als taak om te bemiddelen tussen de vraag van het onderwijs en het lokale aanbod. De hub kan met dit netwerk samenhang creëren specifiek op het gebied van filmeducatie in de regio.

3.4 Doelstellingen en resultaten van het LNF en de hubs in 2019

De algemene doelstellingen van de pilot hebben het LNF en de hubs verwerkt in hun plan van aanpak voor het eerste pilotjaar.

Het LNF heeft in zijn aanvraag de volgende doelstellingen geformuleerd met betrekking tot de impuls:

1. Landelijke versterking van het Netwerk Filmeducatie: meer leden, een duidelijke agenda met projecten waaraan gezamenlijk zal worden gewerkt, en een groter projectteam voor het netwerk vanuit het Eye om alles in goede banen te leiden.

---

2. Mapping/landelijk overzicht van bestaand aanbod en regionale spreiding: een helder toegankelijk overzicht van het aanbod Filmeducatie in Nederland, met daaraan gekoppeld: verbetering/spreiding van het aanbod, dus mapping mét intervisie: waar liggen hiaten, waar is vraag naar, hoe verbeteren we ons aanbod?

3. Ontwikkelen van een doorlopende leerlijn: een leerlijn filmeducatie, met daaraan gekoppeld afspraken over definiëring van film en filmeducatie, en direct inzetbare voorbeelden met verwerkingsopdrachten (meerjarenplan).

4. Deskundigheidsbevordering: Lesbevoegdheid film docent, filmeducatie op lerarenopleidingen en pabo's, mbo-practoraat, workshops filmeducatie voor docenten po/vo/mbo/hbo, intervisie filmeducatie-aanbieders (meerjarenplan).

5. Digitale leeromgeving: Digitaal platformlessen over/met film, gekoppeld aan de leerlijn filmeducatie, korte films/filmfragmenten direct inzetbaar in de klas, met opdrachten erbij die aansluiten bij de leerlijn filmeducatie (meerjarenplan).

Het Filmtheater Lux heeft in eerste instantie een plan gemaakt dat al twee jaar besloeg; 2019 en 2020. Het plan benoemt de volgende speerpunten:

- a. Inventarisatie aanbod en infrastructuur;
- b. Kennisdeling & deskundigheidsbevordering;
- c. Communicatie & informatie;
- d. Meten & weten;
- e. Doorontwikkeling.

Ook het plan van Filmhuis Den Haag besloeg beide jaren, 2019 en 2020. Dit plan benoemt de volgende vier aspecten van de pilot:

- a. Inventarisatie en analyse van vraag en aanbod in de regio;
- b. Uitvoeren van proefprojecten;
- c. Informatie en communicatie, en;
- d. Aangaan van samenwerkingen.

Concreet stond er bij Filmhub Gelderland op de planning voor de pilot gedurende 2019:

- a. Introductie van de hubs bij doelgroepen;
- b. Kennismaking partners;
- c. Inventarisatie van aanbod en infrastructuur in de regio;
- d. Organiseren van diverse bijeenkomsten;
- e. Onderzoek en aanschaf materialen/leskisten (voor het faciliteren van filmeducatie op plekken waar geen faciliteiten zijn).

Bij Beelding stond het volgende op de planning voor 2019:

- a. Inventarisatie van vraag en aanbod (deels ondersteunend aan het onderzoek van het LNF);
- b. Organisatie van proefprojecten;
- c. Organiseren van docentendagen;
- d. Aanschaf van workshopmaterialen (ook voor het faciliteren van filmeducatie op plekken waar geen faciliteiten zijn);
- e. Ontwikkelen communicatiestrategie (onder regie van het LNF).

We bespreken in de rest van dit hoofdstuk de gerealiseerde resultaten door de drie partijen in het pilotjaar. Tot slot relateren we ook de bereikte resultaten in de pilot aan de aanvankelijke verdeling van de begroting over de voorgenomen activiteiten. Dit laat zien of de activiteiten waarvoor de subsidie verstrekt is, ook zijn uitgevoerd.

3.4.1 Versterking van het Landelijke Netwerk Filmeducatie

Het LNF heeft in februari van 2019 een startbijeenkomst georganiseerd voor de leden van het netwerk. Het netwerk is toen uitgebreid van 19 naar 200 leden. Het netwerk is in het pilotjaar uitgebreid met filmtheaters, docenten (po, vo,

---

mbo), lerarenopleiders, makers, producten, distributeurs en natuurlijk de hubs. De leden van het netwerk zijn onderverdeeld in actieve leden, een klankbordgroep en passieve leden. De actieve leden zijn in vijf werkgroepen gaan werken aan de verschillende doelstellingen van het LNF in het kader van de impuls. Eén van de werkgroepen focust op beleid en adviseert over de koers van het netwerk. Er is een bijeenkomst geweest voor het LNF op het Nederlands Film Festival, waar een overzicht werd geboden van de tussentijdse resultaten. In januari van 2020 is een nieuwjaarsbijeenkomst georganiseerd voor de netwerkleden in algemene zin en een positioneringsbijeenkomst met een kleinere groep leden. Doel van de netwerk- en positioneringsbijeenkomsten was opnieuw kijken naar de kernwaarden en werkwijze van het netwerk, evenals de prioritering in activiteiten voor de komende jaren.

3.4.2 Onderzoek naar vraag en aanbod

Het LNF heeft een kwalitatief onderzoek aanbesteed naar de wensen en behoeften van leraren voor filmeducatie in het onderwijs. Het onderzoek biedt aanknopingspunten voor het formuleren van een strategie voor de komende jaren. Het onderzoek beschrijft de manier waarop leerkrachten op dit moment gebruik maken van beeld- en filmmateriaal, en hoe het huidige aanbod aansluit op hun behoeften en wensen. Het LNF heeft ook een onderzoek aanbesteed voor het inventariseren van het aanbod van filmeducatie. Dit onderzoek is echter niet bruikbaar gebleken, omdat er in de vraagstelling aan aanbieders te veel ruimte was voor eigen interpretatie. De uitkomsten zijn daarom niet goed met elkaar te vergelijken.

De Filmhub Gelderland heeft in samenwerking met Cultuur Oost een interactieve kaart van de provincie opgesteld waarmee het aanbod en de infrastructuur voor filmeducatie in beeld worden gebracht. Ook Beelding heeft eenzelfde interactieve kaart met daarin al het aanbod weergegeven voor de regio Zuid-Holland. Hiermee is de oorspronkelijk beoogde volgorde, eerst het onderzoek van het LNF naar aanbod, wat aangevuld zou worden met regionaal aanbod door de hubs, eigenlijk omgedraaid. Het LNF kan nu de lijn van de inventarisatie van de filmhubs volgen en de regionale inventarisaties gaan aanvullen met landelijk aanbod.

3.4.3 Deskundigheidsbevordering van docenten

Binnen het LNF is er een werkgroep voor deskundigheidsbevordering van leraren. Deze is een samenwerking gestart met verschillende opleidingsinstituten, zijnde de Hogeschool van Amsterdam (HvA), Breitner Academie, Filmacademie, Vrije Universiteit (VU) en de Universiteit van Amsterdam (UvA). Er is een module filmeducatie in ontwikkeling voor lerarenopleidingen voor het vak CKV Beeldend, in samenwerking met de Breitner Academie. Met de HvA wordt gewerkt aan een didactische handleiding film- en beeldeducatie voor lerarenopleiders, bedoeld om te delen met andere lerarenopleidingen. Ook werden er voor de HvA workshops filmeducatie gegeven op de pabo. Op de UvA is een module ontwikkeld als onderdeel van de minor kunsteducatie en voor de VU werd nascholing van CKV docenten verzorgd. Daarnaast worden verschillende docentendagen georganiseerd. Filmeducatie structureler onderdeel maken van lerarenopleidingen was in het plan van het LNF aangemerkt als een meerjarenplan.

Beelding is met de scholingstak van Kunstgebouw, Kunstgebouw Academie, bezig afspraken te maken om samen te werken in de vorm van workshops, gegeven door vakdocenten van de hub, voor leerkrachten over beeldeducatie.

De Filmhub Gelderland is gestart met het benaderen van lerarenopleidingen over eventuele samenwerking op het gebied van filmeducatie. Zo is er in samenwerking met de Filmhub Gelderland een nascholingsdag georganiseerd voor Culturele en Kunstzinnige Vorming- en kunstdocenten op de Radboud Universiteit. Ook heeft de hub een college over filmen verzorgd in het kader van een vak over documentaires maken voor geschiedenisdocenten bij de HAN.

3.4.4 Ontwikkelen van programma's

Het LNF is in het pilotjaar gestart met het ontwikkelen van een doorlopende leerlijn voor filmeducatie, door eerst een gedeeld raamwerk op te zetten. Daarnaast heeft het LNF in samenwerking met Schooltv, NTR en het Nederlands Film

---

Festival lespakketten ontwikkeld bij Nederlandse films, die op Schooltv bekeken en gedownload kunnen worden. Ook zijn er acht voorbeeldlessen ontwikkeld met het online platform LessonUp.

Beeldung heeft in samenwerking met Kunstgebouw en Movies that Matter een programma ontwikkeld rondom het thema 75 jaar vrijheid. Aan Kunstgebouw was hiervoor het verzoek gedaan vanuit de provincie, waarna zij met Beeldung de samenwerking hebben gezocht. Beeldung heeft vervolgens het contact met Movies that Matter gelegd. Ten tijde van de evaluatie kwamen de eerste inschrijvingen van scholen voor het programma binnen. In dit geval kwam de vraag voor een programma dus bij de provincie vandaan. Kunstgebouw had geen contact met Movies that Matter, dit heeft de filmhub gefaciliteerd. De vraag kan gesteld worden in hoeverre hier sprake is van het koppelen van een landelijke aanbieder aan een regionale (provinciale) vraag, en in hoeverre er sprake is van het ontwikkelen van filmeducatie aanbod. De hub geeft zelf aan dat zij een ondersteunende rol hebben. De hubs brengen vraag en aanbod samen, en ondersteunen bij eventuele doorontwikkeling van programma's in het kader van kwaliteitsverbetering en aansluiting bij de vraag vanuit het onderwijs. In dit geval gaat het om een vraag vanuit het onderwijs die de hub verwacht gezien de naderende Bevrijdingsdag (5 mei).

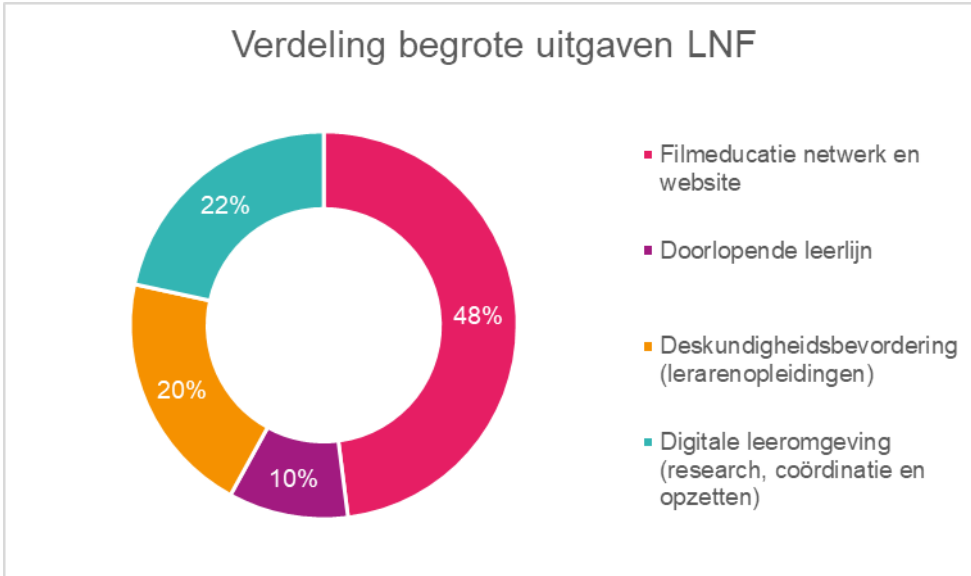
3.4.5 Opstarten van samenwerkingen met aanbieders

Met name Beeldung legt in haar aanpak ook veel nadruk op het ondersteunen van aanbieders om hun aanbod beter op de vraag uit het onderwijs te laten aansluiten. Dit is dan ook een groot deel van de samenwerking met de aanbieders Taartrovers en Scholieren Film Festival, waarmee de hub proefprojecten is gestart in de pilot.

Ook de Filmhub Gelderland heeft bijvoorbeeld contact met filmfestivals in de regio. Met het International Science Film Festival (InScience) zijn meerdere gesprekken gevoerd onder andere over het stimuleren van profielwerkstukken maken in de vorm van een film. Ook neemt de hub deel aan een samenwerking met drie andere aanbieders (Gigant, Studio Z en het Go Short International Short Film Festival) voor een Scholieren Film Festival in Apeldoorn.

3.4.6 Verhouding activiteiten Impuls tot de begroting

Figuur 2 geeft de verdeling van de extra middelen weer die aan het LNF zijn toegekend in het kader van de Impuls filmeducatie (250 duizend euro), over de verschillende begrote activiteiten. Dit betreft alleen de extra subsidie in het kader van de impuls. Eye ontvangt al subsidie voor de sector ondersteunende taken, waaronder een deel van de landelijke educatietaken. Voor 2019 was het grootste deel van de kosten begroot voor de versterking van het netwerk en het vernieuwen van de website Filmeducatie.nl. Daarna voor het ontwikkelen van de digitale leeromgeving. Op beide punten zijn ook acties ondernomen.

Figuur 2. Verdeling van extra subsidiegelden uit de Impuls over activiteiten van het LNF voor 2019 volgens de begroting uit de subsidieaanvraag

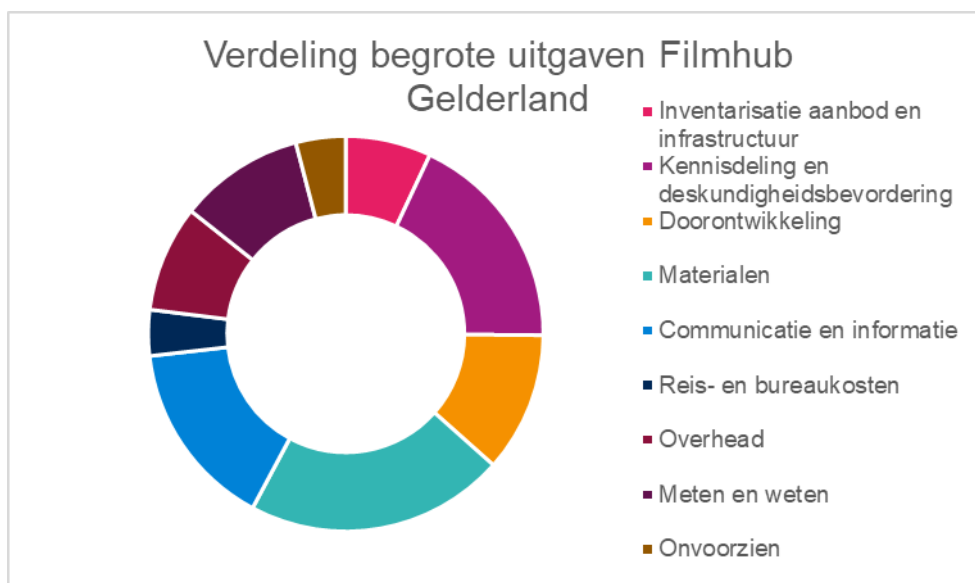
Figuur 3 geeft eenzelfde overzicht voor de begrote uitgaven van Beeldung naar de verschillende, in het plan van aanpak beschreven activiteiten. Bovenop de 320 duizend euro die de hubs ontvangen van het Filmfonds legt het Filmhuis zelf ook 30 duizend euro in voor de activiteiten van de hub. De grootste post uit de begroting is voor communicatie, informatie, organisatie en afstemming. Veel van de activiteiten in het pilotjaar betroffen ook opstart activiteiten en het leggen van contacten. Ook met het doorontwikkelen van aanbod met aanbieders is de hub aan de slag gegaan in het pilotjaar, evenals het inventariseren van het aanbod.

Figuur 3. Verdeling van subsidiegelden uit de Impuls filmeducatie over activiteiten van Beeldung voor 2019 volgens de begroting uit de subsidieaanvraag

De laatste figuur geeft de verdeling van de begrote uitgaven van Filmhub Gelderland weer. Naast de subsidie van het Filmfonds en ook een eigen bijdrage van 30 duizend euro, ontvangt de Filmhub Gelderland ook 50 duizend euro van de provincie Gelderland. Hiermee heeft de Filmhub Gelderland een groter budget dan Beeldung. De hub geeft bijvoorbeeld meer uit aan materialen en heeft budget gereserveerd voor monitoren en advies (meten en weten). Verder komen de

inspanningen gepleegd door de hub, op het gebied van inventarisatie van het aanbod, acties voor het opstarten van deskundigheidsbevordering en communicatie overeen met de grootste reserveringen in de begroting.

Figuur 4. Verdeling van subsidiegelden uit de Impuls filmeducatie over activiteiten van Filmhub Gelderland voor 2019 volgens de begroting uit de subsidieaanvraag

Niet alle voorgenomen activiteiten uit de plannen van aanpak zijn gerealiseerd in het pilotjaar. Zoals al eerder beschreven besloeg de pilot niet een heel jaar, waardoor de doorlooptijd kort was. Ook kost het uiteraard tijd om een nieuwe organisatie als de hubs op te zetten, bijvoorbeeld in termen van aannemen van medewerkers en het introduceren van de hub in de regio.

---

4 Geleerde lessen

Op basis van de ervaringen van de betrokken partijen over het werkproces en de samenwerking, maar ook de bereikte resultaten ten opzichte van de doelstellingen van de pilot, komen wij tot de volgende *lessons learned* na het eerste pilotjaar.

4.1 Lessen over het werkproces van de subsidieregeling

Een belangrijk knelpunt voor de hubs in het uitvoeren van hun activiteiten, is de timing van de **aanvraagprocedure voor de subsidieregeling** bij het Filmfonds. De regeling gaat tot nu toe kort voor de zomerperiode van start, waardoor het bereiken van of samenwerken met scholen veel vertraging oploopt. Een meerjarige subsidieregeling zou verbetering brengen, omdat er doorgewerkt kan worden over het schooljaar heen. Daarnaast kan ook het **scherper of duidelijker formuleren van de aanvraag** bijdragen aan het minimaliseren van extra werk na gunning van de subsidie. Dit kan ook al een duidelijker kader bieden voor de hubs in de uitvoering van hun rol. Hiermee kan dan ook gestuurd worden op uniformering van de hubs, voor zover gewenst.

4.2 Lessen aangaande de samenwerking

De belangrijkste les aangaande de **samenwerking tussen het LNF en de hubs** is dat er behoefte is aan een duidelijke rolverdeling. De hubs zien hun rol als ondersteunend aan het LNF en uiten ook de behoefte aan bijvoorbeeld landelijk gestelde kaders om mee te werken. Daarnaast is het wenselijk een zekere samenhang te creëren tussen de hubs onderling, zodat duidelijk is wat in iedere regio verwacht kan worden van de hub aldaar. Binnen een herkenbare opzet moeten de hubs flexibel genoeg blijven om in te spelen op de vraag vanuit het onderwijs in hun regio.

De **samenwerking tussen de hubs en de cultuurbemiddelaars** is goed op gang gekomen. Omdat de cultuurbemiddelaars ook zelf weinig of geen filmeducatie aanboden, wordt de meerwaarde van de samenwerking snel gezien. De cultuurbemiddelaars waarderen dat er met hen wordt samengewerkt, en niet langs hen. Door gebruik te maken van de bestaande netwerken die deze intermediairs reeds hebben opgebouwd, wordt onnodig werk voorkomen.

Wat betreft de **samenwerking van de hubs met aanbieders** uit de regio en landelijke aanbieders, is het ook erg belangrijk duidelijkheid te scheppen over de rol van de hubs. Om eventuele bedenkingen over de meerwaarde van de hub weg te nemen is het van belang niet in concurrentie te treden met de aanbieders door zelf ook filmeducatie aanbod te ontwikkelen. De lijn tussen zelf aanbod ontwikkelen en hierin ondersteunen is vrij dun, waardoor het goed is hierop te blijven letten. Ook transparantie over de manier waarop de hub te werk gaat, bijvoorbeeld in het adviseren over aanbod aan cultuurbemiddelaars, kan helpen duidelijkheid te scheppen. Dit geldt ook voor de keuze om samen te werken met een landelijke of regionale aanbieder in projecten.

4.3 Lessen uit de uitvoering en aan de hand van de resultaten

Het hebben van een goed **overzicht van de aanbieders en het aanbod** van filmeducatie dat zij bieden is nuttig voor het LNF en de hubs. Het LNF heeft uiteraard een rol in het betrekken van de aanbieders bij het netwerk, maar ook in het proberen overlappend aanbod te beperken. Voor de hubs is het hebben van het overzicht in de regio belangrijk voor hun coördinerende rol, maar het komt ook de aanbieders ten goede als zij bekend zijn en meegenomen worden in overzichten van de hubs.

Ook is het hebben van overzicht bevorderlijk voor het **identificeren van ontbrekend aanbod**. Wanneer de hubs dit signaleren kunnen zij dit ook terugkoppelen naar het LNF, die dit landelijk uit kan dragen. Omdat de hubs ook bedoeld

---

zijn voor het bereiken van de kleinere gemeenten, en zij zich niet richten op de grote steden, is het van belang dat het beschikbare aanbod zich ook richt op speciale wensen die scholen daar hebben. Dit kan bijvoorbeeld aanbod voor religieuze scholen zijn. Ook kan men denken aan bijvoorbeeld het speciaal onderwijs. Omdat er in de kleine gemeenten over het algemeen veel minder budget beschikbaar is voor cultuuronderwijs, kan passend aanbod ook betrekking hebben op de kosten en de mogelijkheden daarin.

4.4 Vervolg van de pilot

Zoals eerder reeds gesteld, is de doorlooptijd van de pilot (te) kort geweest om alle gemaakte plannen en doelstellingen tot uitvoering te brengen. Met de voortzetting van de pilot komen er nieuwe hubs bij en zullen de huidige hubs en het LNF hun ingezette activiteiten voortzetten. Een aantal aandachtspunten kwam, met name in de *whole system in the room*-sessie, naar voren met betrekking tot de voortzetting van de impuls. De hubs geven een behoefte aan voor duidelijkere kaders gesteld door het LNF, waarmee samenhang gebracht kan worden in het domein van filmeducatie. Te denken valt aan een kader voor het in kaart brengen van de kwaliteit van het aanbod en een advies hoe dit gemeten kan worden of een kader over hoe het bereik van leerlingen gemeten moet worden. Hierbij blijft van kracht dat het LNF geen zaken wil opleggen aan de hubs, en dit ook niet ziet als hun rol. De overleggen met het LNF en de hubs blijven dus van groot belang en zullen uitgebreid worden met de nieuwe hubs. De hubs en het LNF zullen een balans moeten vinden tussen uniformering en herkenbaarheid naar buiten toe, en het voldoende kunnen blijven inspelen op de vraag in de regio.

A. Onderzoeksvragen

Werkproces

- a. Aanpak
  - i. Hoe is de opzet van de pilot tot stand gekomen?
  - ii. Hoe is de vraag van het onderwijs betrokken in het tot stand komen van de pilot?
- b. Doelstelling/Theory of Change²
  - i. Welke doelen zijn geformuleerd aan het begin van de pilot?
  - ii. Wat is de Theory of Change (ToC) voor het bereiken van de geformuleerde doelen met de pilot?
  - iii. Welke indicatoren voor het evalueren van de bereikte resultaten van de pilot volgen uit de ToC?
- c. Werkwijze
  - i. Zijn de betrokken partijen tevreden met de gevolgde werkwijze met betrekking tot de subsidieregeling in de pilot? Wat zou er beter kunnen?
  - ii. Is de pilot op een efficiënte manier uitgevoerd door de betrokken partijen?

Samenwerking

- a. Regionaal-landelijk
  - i. Hoe kijken de partijen terug op de samenwerking tussen het Landelijk Netwerk Filmeducatie en de regiohubs?
  - ii. Zijn er punten waarop de samenwerking beter kan? Zijn er nog (additionele) aspecten waarop (meer) samengewerkt kan worden?
- b. Regionaal-regionaal (hubs onderling)
  - i. Hoe kijken de partijen terug op de samenwerking tussen de regiohubs onderling?
  - ii. Zijn er punten waarop de samenwerking beter kan? Zijn er nog (additionele) aspecten waarop (meer) samengewerkt kan worden?
- c. Lokale partners
  - i. Hoe is de samenwerking verlopen tussen de regiohubs en het LNF, en lokale partners, in het bijzonder scholen en gemeenten?
  - ii. Heeft samenwerking met deze partijen aansluiting op de vraag vanuit het onderwijs in de activiteiten van de pilot geborgd of bevorderd?

Resultaten

- a. Output Landelijk Netwerk Filmeducatie
  - i. Wat is er door het LNF bereikt met de beschikte middelen?
  - ii. Hoe verhouden de bereikte resultaten zich tot de geformuleerde indicatoren voor het evalueren van de pilot (onder doelstelling)?
  - iii. Zijn de uitvoerende en betrokken partijen (Eye, regionale partners) tevreden met de bereikte resultaten tot nu toe?
  - iv. Sluiten de bereikte resultaten of gerealiseerde output aan op de vraag vanuit het onderwijs?
- b. Output regiohubs
  - i. Wat is er door de regiohubs bereikt met de beschikte middelen?
  - ii. Hoe verhouden de bereikte resultaten zich tot de geformuleerde indicatoren voor het evalueren van de pilot?
  - iii. Zijn de uitvoerende en betrokken partijen (Nederlands Filmfonds, Filmhuis Lux, Filmhuis Den Haag, gemeenten, scholen) tevreden met de bereikte resultaten tot nu toe?
  - iv. Sluiten de bereikte resultaten of sluit de gerealiseerde output aan op de vraag vanuit het onderwijs?

---

² We lichten de *Theory of Change* toe in hoofdstuk 3.

---

c. Lessons learned

- i. Hoe verhouden de geformuleerde doelen voor de pilot zich tot de bereikte resultaten? Zijn er aanpassingen nodig aan de opgestelde ToC?
- ii. Hoe ziet het vervolg eruit naar oordeel van de uitvoerende en betrokken partijen?
- iii. Wat zijn de belangrijkste lessons learned voor het vervolg van de pilot (zowel wat betreft het werkproces, als de samenwerking, als de resultaten)?

B. Volledige Theory of Change

